

Відповідно до Указу Президента України від 8 грудня 2008 року № 1149/2008 «Про Всеукраїнський тиждень права» щороку в тиждень, що включає 10 грудня - День прав людини в Україні, започатковано проведення Всеукраїнського тижня права, який відзначається в пам'ять проголошення Генеральною Асамблеєю Організації Об'єднаних Націй у 1948 році Загальної декларації прав людини.

Декларація стала документом, навколо якого зосереджено роботу правників та фахівців у галузі прав людини. Цей документ став також основоположним для забезпечення прав людини в конституціях багатьох країн світу, що стали учасниками ООН. Україна не так давно відійшла від тоталітарної системи й почала інтеграцію у світове демократичне співтовариство. Ми маємо власний Основний закон України – Конституцію України, що була прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України XIII скликання 28 червня 1996 року, з якою мають узгоджуватися всі інші закони, що їх ухвалює Верховна Рада України.

Розділом II Конституції України проголошені права, свободи та обов'язки людини і громадянина, які раніше не закріплювалися в жодній з попередніх конституцій: право на повагу гідності, право на свободу та особисту недоторканність, право на свободу думки й слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, право на свободу світогляду і віросповідання, право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності тощо.

Характерними є й інші ознаки, що закріплені в Конституції України: визнання пріоритету прав та свобод людини й громадянина, поділ державної влади на законодавчу, виконавчу й судову.

Конституція України закріплює не тільки основні форми народовладдя, вона визначає також найважливіші принципи, правила й процедури здійснення народом форм влади. Особливо важливо те, що Конституцією України не тільки визначаються, а й забезпечуються, гарантуються здійснення прав і свобод громадян.

Провівши паралель між Декларацією та Конституцією України, можна помітити спільне й відмінне в цих документах. Перша, мабуть найбільша між ними різниця в тому, що Декларація прийнята як міжнародний документ, що є офіційною програмною заявою для країн-учасниць, а Конституція України це конкретний документ, норми якої – це норми прямої дії, що має важливе значення для забезпечення й охорони прав людини. Українська держава дотримується засад демократичності у своїй законотворчій діяльності. Майже всі статті Декларації та положення, що в ній закріплені, відтворені в Конституції, України наприклад:

- ч. 2 ст. 28 Конституції України: «Ніхто не може бути підданий катуванню, жорстокому, нелюдському або такому, що принижує його гідність, поводженню чи покаранню» та ст. 5 Декларації: «Ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання»;

- ст. 38 Конституції України: «Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах, вільно обирати і бути обраними до органів державної влади та органів місцевого самоврядування.» та ч. 1 ст. 21 Декларації: «Кожна людина має право брати участь в управлінні своєю країною безпосередньо або через вільно обраних представників».

Всі ці спільні риси створили реальне підґрунтя для подальшого розвитку України як демократичної держави.

Проте Декларація та Конституція України мають деякі суттєві відмінності. Наприклад, ст. 1 Декларації проголошує: «Всі люди народжуються вільними і рівними у своїй гідності та правах. Вони наділені розумом і совістю і повинні діяти у відношенні один до одного в дусі братерства.» Це загальновідомий факт, про який згадає ще Біблія. Проте, якби така норма була закріплена конституційно, то напевно б з'явилися дуже багато протиріч. Кожна людина має свої симпатії й антипатії. Проте, коли вона буде діяти стосовно всіх інших з однаковою чемністю, вона втратить свою індивідуальність. Як можна ставитися з повагою і бути толерантним до людини, яка, наприклад, розпалює ворожнечу між людьми тощо.

Ст. 4 Декларації проголошує: «Ніхто не повинен утримуватися в рабстві або підневільному стані; рабство й работоргівля забороняються в усіх формах». Прямий відповідник цієї статті в Конституції України відсутній, лише в ч. 3 ст. 43 зазначається, що використання примусової праці забороняється, власне, про рабство нічого не сказано.

Ч. 2, 3 ст. 29 Декларації: «При здійсненні своїх прав і свобод кожна людина повинна зазнавати тільки таких обмежень, які встановлені законом виключно з метою забезпечення належного визнання і поваги прав і свобод інших та забезпечення справедливих вимог моралі, громадського порядку і загального добробуту в демократичному суспільстві. Здійснення цих прав і свобод ні в якому разі не повинно суперечити цілям і принципам Організації Об'єднаних Націй» є нормами міжнародного права і певно, не могли бути закріплені в Конституції. Проте ст. 22 Конституції України передбачено: «Права і свободи людини й громадянина, закріплені цією Конституцією, не є вичерпними». Хоча, очевидно, що засновники Декларації мали на меті не

тільки досягти проголошення лише прав людини, що визначені в ній, а всіх можливих прав, що не суперечить ні самій Декларації, ні законам держав - учасниць ООН.

В Україні багато говорять про обов'язки, починаючи зі шкільної лави, менше про права. Хотілось би наголосити, у громадянина перед державою невелика кількість обов'язків, один і найсуттєвіший – сплачувати податки. У правовій державі в людини більше обов'язків перед людьми, які її оточують, а не перед державою.

Отже, можна констатувати, що Декларація та Конституція України несуттєво відрізняються в деяких положеннях, якими за інших обставин можна було б і знехтувати.

На законодавчому рівні права і свобода людини і громадянина в Україні забезпечені належним чином та відповідають європейським цінностям. Але для того, щоб людина могла успішно реалізувати свої права, визначені Конституцією України та законами, отримувати від суспільства певні матеріальні і духовні блага, вона повинна виконувати покладені на неї обов'язки та віддавати суспільству свою працю, свої зусилля, піклуватись про державні і громадські справи, а день прав людини потрібно розглядати як можливість накреслити плани для подальшої роботи, а її більш ніж достатньо для всіх.

**Начальник відділу
Бережанське бюро правової допомоги**

Процик П.Б.